

СВЕТИ ГЕРМАН

ПАТРИЈАРХ ЦАРИГРАДСКИ КАО ИКОНОЛОГ

Протопрезвитер-ставрофор
Радомир Поповић*
Универзитет у Београду,
Православни богословски
факултет

Апстракт: Предмет овога рада је сагледавање иконолошког учења Светиога Германа патријарха цариградског, зачетника богословља о светим иконама, односно православне иконолозије, на основу његове три посланице уобличене у тренутку настанка и ширења јереси иконоборства. Бивајући ушемељен у вери и предању, које је живо и присутно у Цркви почев од њеног устројства, Герман излаже у јеку иконоборства богословско тумачење икона и заступа веродостојно иконопоштовање. На њега се позивају и каснији богослови и црквени Оци који су претрпели бројна искушења и страдали у прогонству током вишедеценијског трајања ове јереси, а која се на неки начин ојачала и после Седмог Васељенског сабора (787), да би коначно била потиснута и побеђена 843. године када је формулисан и обнародован познати Синодик православља. Поврх свега, Оци Седмог Васељенског сабора се у својим дискусијама позивају и на списе Светиога Германа Цариградског и његово богословље о иконама.

Кључне речи: Православна Црква, икона, иконоборство, Герман Цариградски, иконолозија.

Увод

Православна Црква се суочавала са епохом иконоборства више од једнога века. Чистота православне вере и предања о светим иконама особито је била угрожена у првој фази појаве ове јереси, у време источноромејског цара Лава III Исавријанца (717–741).¹ Руковођен

* radomir.popovic@live.com.

¹ О овоме видети подробније: Stephen Gero, *Byzantine Iconoclasm during the Reign of Leo III, with Particular Attention to the Oriental Sources* (Louvain: Secrétariat du Corpus SCO, 1973); Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society* (University of Stanford Press, 1997); Георгије Острогорски, *Историја Византије* (Београд: Просвета, 1969).

умногоме политичким приликама и околностима цар је издао едикт – државни закон о забрани поштовања светих икона 726. године. У том тренутку супротставити се јеретичким тенденцијама државног врха била је заиста велика храброст и врлина, али истовремено и спремност на сваку врсту жртве и страдања за православну веру. Један од ретких сведока такве духовне зрелости и неустрашивости био је тадашњи цариградски патријарх Свети Герман (715–730; † око 741).² Сем личне духовне храбрости и спремности на сваку врсту страдања и трпљења, он је показао и добро познавање богословља иконе које постоји још од самог устројства Цркве. Изузев сажетог осврта на Германов животопис, у овом раду ће језгровито бити разматран садржај његових следећих посланица: *Посланице Јовану епископу синадском*³, *Посланице Томи епископу клавдиуџољском* и *Слова о Крсту и светим и иречислим иконама ирошив јеретика*^{4, 5}.

² О његовом житију, пастирској служби и борби против иконоборства видети детаљније: „Герман I, патријарх константинополски”, *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.)* (СПб., 1890–1907); „Герман I”, *Православная энциклопедия*, Т. XI (Георгий – Гомар.) (Москва, 2006), 254–260; „Житие святого отца нашего Германа, архиепископа Константинопольского”, у: *Жития святых на русском языке, изложенные по руководству Четьих-Миней свт. Димитрия Ростовского*: 12 кн., 2 кн. доп. М. (Моск. Синод. тип., 1903–1916). Т. IX: Май, День 12, 378; *The Cambridge Ancient History*, Vol. 14: *Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425–600*, Averil Cameron, Bryan Ward-Perkins and Michael Whitby (eds) (Cambridge: Cambridge University Press, 2000); Ernie Gross, *This Day in Religion* (New York: Neil-Schuman Publishers, 1990); Cyril Mango, „Historical Introduction”, у: *Iconoclasm – Papers given at the Ninth Spring Symposium of Byzantine Studies*, A. Bryer and J. Herrin (eds.) (Birmingham: Centre for Byzantine Studies, University of Birmingham, 1975), 1–6; Isabelle Augé, „L’ambassade de Nersès Lambronatsi à Constantinople (1197)”, у: *L’Église arménienne entre Grecs et Latins: fin XIe-milieu XVe siècle*, dans Isabelle Augé et Gérard Dédéyan (dir.) (Paris, Geuthner, coll. «Orient chrétien médiéval», 2009), 49–62; Venance Grumel, *Traité d’études byzantines*, Vol. I: *La chronologie* (Paris: Presses universitaires de France, coll. «Bibliothèque byzantine», 1958).

³ *Επιστολή Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων*, PG 98, 156C–161D.

⁴ *Επιστολή Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως*, PG 98, 164D–188C.

⁵ J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Т. XIII (Paris–Leipzig, 1901–1927), 100–128. Превод наведених посланица на српском језику видети у: Радомир В. Поповић, *Васељенски сабори: ђеџи, шесџи и седми – одабрана докуменџа*, књига друга (Београд, 2014), 243–270. Упореди: Алексей Сидоров, Святитель Герман I Константинопольский, <http://pravoslavie.ru/131293.html>, присту-
пљено: 10.11.2023.

1. Свети Герман Цариградски: сажети животопис

У житију овог светитеља, састављеном поводом његовог годишњег молитвеног помена 12. маја, наводи се да је потицао из угледне породице. Његовог оца је убио цар Константин Погонат (668–685) и том приликом је ушкопио Германа још док је овај био дете. Почев од раног детињства, он се посветио духовном и монашком животу. Хиротонисан је за епископа, најпре у граду Кизику (област Фригије у Малој Азији), а затим је изабран за патријарха 715. године.⁶ У време док је Герман вршио службу патријарха, Цариград су опседали Сарацени, али су грађани ипак одолели и Константинопољ је био одбрањен. Победа је приписивана Божјој вољи, а Герман је био мишљења да је то потврда побожности коју је народ исказивао према светим иконама. Цар Лав III Исавријанац,⁷ који је устоличен у назначено време (717), био је другачијег мишљења, те је сматрао иконофиле за опасне. Отуда је предузео такозване реформаторске мере које су подразумевале уклањање икона, а на једном јавном скупу, 7. јануара 730. године, изјаснио се против поштовања икона. Патријарх Герман му се отворено супроставио и цар га је уклонио са патријарашког трона прогнавши га у манастир, где се, заборављен од свих, – касније – и упокојио 740. године. На његовом животном примеру се још једном у историји Цркве показало да велика искушења, кроз која она пролази, порађају велике и непоколебиве исповеднике вере који својим животом и личним примером потврђују њену истинитост и предањску утемељеност, а којој треба остати веран и доследан и у тренуцима великих искушења. Управо је то показао Свети Герман својим личним примером доследности и непоколебљивости по цену жртве у доба иконоборства као јереси са подршком цара. У његовом житију се каже да је више пута имао ди-

⁶ Јустин Поповић, *Житија Светих за мај* (Београд, 1974), 325–333.

⁷ О овом ромејском владару видети опширније: Острогорски, 1969; John Carr, *Fighting Emperors of Byzantium* (Pen and Sword, 2015); Judith Herrin, *Women in Purple: Rulers of Medieval Byzantium* (London: Phoenix 2001); „Leo III”, у: *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Т. II, ed. A.P. Kazhdan (New York–Oxford, 1991), 1208–1209; J. B. Bury, *A History of the Later Roman Empire* (Cambridge University Press, 2015); George Finlay, *The Later Byzantine Empire* (Merkaba Press, 2017); Jennifer Lawler, *Encyclopedia of the Byzantine Empire* (McFarland, 2011); Dominique Barbe, *Irène de Byzance: la femme empereur 752–803* (Paris: Librairie Académique Perrin, 1990); Jean-Claude Cheynet, *Le Monde byzantin. Tome II: L'Empire byzantin (641–1204)* (Presses Universitaires de France: Nouvelle Clío, 2006); *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους – Τόμος Η' – Βυζαντινός Ελληνισμός – Μεσοβυζαντινοί Χρόνοι* (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών); Ιωάννης Ζωναράς, *Επιτομή Ιστοριών*, Τόμος Β', Ιορδάνης Γρηγοριάδης (επιστ. επιμ.), Ιορδάνης Γρηγοριάδης (μτφρ.), *Κείμενα Βυζαντινής Ιστοριογραφίας 5* (Αθήνα: Εκδόσεις Κανάκη 1998), 46–49.

ректне разговоре и полемике са императором Лавом Исавријанцем на тему икона и осуде иконоборства. Штавише, био је доследан у свом богословском ставу и супротставио се цару, бивајући истовремено свестан да ће то имати рђаве последице по њега и његову службу.⁸

2. Изабране посланице Светог Германа: теолошка анализа

Приликом појаве јереси иконоборства, почетком VIII века, Свети Герман је био један од првих православних богослова тог времена који је јавно иступио у одбрану поштовања икона. Он се, дакле, с правом убраја у прве богослове који се баве теологијом иконе. О томе најбоље сведоче његова дела, односно сачувани списи који имају пре свега апологетски карактер – заштите и одбране иконопоштовања. Као такве треба препознати његове посланице догматског садржаја које је упућивао својим епископима, указујући им и подсећајући их на догматско-канонски карактер и значај икона у Цркви. Његове посланице су читане приликом одржавања Седмог Васељенског сабора у Nikeји 787. године, што само по себи говори о њиховом догматском карактеру и значају. На овом сабору су Оци током седме седнице, одржане 13. октобра 787. године, одали достојну похвалу, поред Светог Јована Дамаскина и Светог Георгија Кипарског, и Светом Гер-

⁸ О овоме видети детаљније: Јустин Поповић, *Житија Свѣтих за мај*, 328; Josef Hahn, „Germanos I. Homologetes”, у: *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, Band 2 (München, 1976), 40; Robert G. Hoyland, *Seeing Islam As Others Saw It: A Survey and Evaluation of Christian, Jewish and Zoroastrian Writings on Early Islam* (Princeton, 1997), 103–107; Peter Plank, „Germanos I”, у: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 4. 3. Auflage. Freiburg 1995, 532; *Encyclopaedic Prosopographical Lexicon of Byzantine History and Civilization* (Bd. 3: Faber Felix – Juwayni, al), Alexios G. Savvides, Benjamin Hendrickx (Hrsg.) (Brepols Publishers, Turnhout 2012), 105–107; Dietrich Stein, „Germanos I”, у: *Lexikon des Mittelalters* (Band 4. Artemis & Winkler), (München/Zürich, 1989), 1344f; Κυριάκος Σ. Σταυριανός, *Ὁ Ἅγιος Γερμανός Α΄ ὁ Ὁμολογητὴς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως: Βίος – ἔργα – διδασκαλία* (Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Θεολογική, Τμήμα Ποιμαντικής καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας, 1998); Μανουήλ Ι. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες: Εἰδήσεις ἱστορικαὶ βιογραφικαὶ περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως: ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρι Ἰωακείμ Γ΄ τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης*, 36–1884. (Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Lorenz & Keil, 1885); Isabelle Lévy, *Pour comprendre les pratiques religieuses des juifs, des chrétiens et des musulmans* (Paris: Presses de la Renaissance, 2010), 534; Marie-France Auzépy, *L'Iconoclasme* (Paris, Presses universitaires de France, 2006); André Grabar, *L'Iconoclasme byzantin. Le dossier archéologique* (Paris: Collège de France, Fondation Schlumberger pour les études byzantines, 1957).

ману.⁹ Овај податак снажно сведочи да Црква никада не заборавља искрене ревнитеље вере и православне побожности.

У својој *Посланици Јовану Синадском* Герман веома разложно говори о икони Господа Исуса Христа. Сасвим је оправдано поштовање Његове иконе, јер је Он „саизволео постати човек, сјединивши се са нашим телом и крвљу, и у свему постао подобан нама, изузев греха. Зато и ми сликајући икону Његовог човечанског лика и људског изгледа по телу, а не Његово Божанство које је недостижно и невидљиво, старамо се да очигледно представимо предмете вере и покажемо да се Он није привидно сјединио са нашом природом, већ је заиста постао савршени човек”.¹⁰ Ако је Богочовек Господ Исус Христос постао истинити човек, у свему подобан нама људима, што читамо и у Јеванђељима, нема разлога да не живопишемо Његове иконе које Га као таквог очигледно показују. У *Посланици Томи Клавдиу* њољском у истом смислу Свети Герман вели: „Изображавати образ-лик Господњи на иконама у Његовом телесном виду – катὰ σάρκα ιδέας последује и за изобличавање празне јеретичке представе – као да Он уистину није био човек”.¹¹ Овим својим ставом Свети Герман не само да изобличава ставове иконобораца, већ темељно оспорава и побива монофизитску јерес по којој је оваплоћени Господ Христос имао само једну природу, и то божанску. Поменути јеретици су на тај начин оспоравали темељну истину хришћанске вере да је Господ Исус Христос савршени Бог и савршени човек, како су то у догматском исповедању вере утврдили Оци Халкидонског сабора 451. године.¹² За православне хришћане иконе нису идоли и на њих се не односи старозаветна заповест: „Не гради себи лика резана нити какве слике од онога што је горе на небу, или доле на земљи. Немој им се клањати нити им служити” (Изл. 20, 4–5). Старозаветна заповест о забрани клањању идолима не може се применити на иконе. Отуда Свети Герман истиче: „Оно што посебно одликује хришћане који се налазе по целој васељени јесте њихова вера и исповедање (πίστις τε καὶ ὁμολογία) у једнога Бога Оца, и Сина, и Светога Духа, Тројицу несаздану. Осим

⁹ Деяния Вселенских Соборов, Т. 4 (Санкт-Петербург: Воскресение, 1996), 600.

¹⁰ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων, PG 98, 157CD; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори* 2, 244.

¹¹ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 173BC; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори* 2, 254.

¹² Халкидонски орос или Исповедање вере донето на Четвртом васељенском сабору. О томе видети: Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Т. VII, 108–117. Изворни грчки текст и српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори – одабрана докуменџа*, књига 1, 321–322.

тога ми исповедамо оваплоћење или очовечење Сина Божијег... На тај начин ми се удостојавамо да служимо Богу живом и истинитом, обдарени и прослављени слободом којом нас је Христос ослободио (Гал. 4, 31)¹³. Герман, такође, наводи и речи Светог Атанасија Великог који, тумачећи речи Светог Апостола Павла да нема ништа заједничког између светлости и таме и никакве сагласности између Христа и Велијара (2 Кор. 6, 14–15), каже да исто тако нема ничега заједничког између хришћана који поштују јединог Бога поклањаног у недостижној слави и сили, са онима који сами себе чине боговима и које на тај начин пророк назива жалосним речима да је – „срце њихово пепео” (Ис. 44, 20).¹⁴ Поштујући иконе Светитеља, према становишту цариградског архипастира, хришћани у ствари прослављају самог Бога и Име Господа Христа, при томе не називајући никога од светих подвижника Богом, поводом чега наставља излагање на следећи начин: „Ово је стога што ми верујући у Сина Божијег, Који јесте истина и десница Оца, и тако се показујемо да нисмо саучесници оних које пророк осуђује што праве идоле и поштују их као богове”.¹⁵

Поштујући свете иконе, православни хришћани не поштују творевину, већ Творца. Прецизније објашњење ових речи Свети Герман излаже у *Посланици Јовану Синадском*, наглашавајући: „Ми се не клањамо творевини. Да не буде тако! Такво поштовање које доликује божанском Господству, ми не указујемо нама подобним слугама, зато што клањајући се царевима и управитељима, ми им не указујемо такво поклоњење које доликује Богу. Пророк Натан поклатио се до земље Давиду, који је био цар и човек. Он због тога није био оптужен да је поштовао човека више него истинитог Бога. Тако и иконе изображене – насликане воском и бојама, ми не прихватамо на подривање истинитог и савршеног поштовања какво се одаје Богу, зато што ми и не представљамо изображења, или подобја, или лик – икону, или изглед Божанства које јесте невидљиво, и које не могу потпуно схватити и достићи чак ни виши чинови Светих анђела.”¹⁶ Надаље, када говори о истој теми, наставља: „Мада ми целивамо иконе Господа и Спаситеља нашега и Његове непорочне Матере, истините Бого-

¹³ *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίου πόλεως*, PG 98, 168D–169ABC; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 253.

¹⁴ Види: *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίου πόλεως*, PG 98, 169D; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 253.

¹⁵ *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίου πόλεως*, PG 98, 169D–172A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 253.

¹⁶ *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων*, PG 98, 157ABC; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 244.

родице, и Његових Светих, али по вери нашој ми се односимо према њима не тако као према Богу.”¹⁷

Када је реч о светитељима и њиховим иконама, почев од Пресвете Богородице, Патријарх Герман у истом духу даје следеће објашњење: „Ми одајемо Светима почести и приносимо појање, као саслужитељима нашим, који имају нама подобну природу, али су постали Богу угодни – они су добили од Њега вишу смелост и блаженство оних који су се удостојили благодати да се моле за нас Њему за добротина, исцељења од страдања и ослобођење од опасности путем призивања Бога нашег”.¹⁸ На питање како то бива могуће, Светитељ предочава да се наше поклоњење икони не односи на материју иконе, већ на оно што је на њој изображено – насликано, док се преко насликаног лика – иконе, поклоњење и поштовање преноси на прволик, првообраз. Штавише, поштовање се указује невидљивом Богу који прима поклоњење – поштовање „у Духу и истини”, дарујући нам кроз Себе приступ Оцу с којим се заједно Њему указује поклоњење¹⁹. На овај начин Свети Герман чини први покушај дефинисања мисли да се на Христовој икони указује поклоњење Божанској ипостаси Сина, а не Његовој створеној природи или Божанству уопште, чему говори у прилог претходно поменуто разликовање ипостаси Сина и Оца.

Следствено, живописање икона Пресвете Богородице и Светих према Герману јесте показатељ хришћанске љубави према њима и подсећање на њихово служење Богу. Сходно томе, цариградски патријарх наводи:

„Исто тако посредством живописа представљамо и лик – икону Његове непорочне Матере, Свете Богородице, и утврђујемо да, будући по природи жена и не туђа нама, Она је на недостижан начина и за разумевање – ни анђелско, ни људско – образом зачела у утроби својој и родила Оваплоћеног... Ми поштујемо Њу као истиниту матер истинитог Бога; величамо је и поштујемо изнад све видљиве и невидљиве твари. Ми такође величамо и хвалимо и Свете мученике Христове, Свете апостоле и пророке

¹⁷ *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων*, PG 98, 157D–160A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 245.

¹⁸ *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων*, PG 98, 160A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 245.

¹⁹ Види: *Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων*, PG 98, 160BCD; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 245.

и остале Свете, који, будући подобни нама слугама, постали су истински служитељи Божији... и стекли су сваку смелост пред Њим. Хвалимо их јер се опомињемо њихове храбрости и верног служења Богу."²⁰

Пресвета Богородица и Светитељи су нама људима најбољи узор и примери на пољу напредовања у врлинском хришћанском животу. Управо нас на такав живот, према њиховом примеру, подстичу њихове иконе којима украшавамо наше храмове и које имамо и у својим домовима. Светитељ је веома прецизан када тим поводом недвосмислено говори: „На овај начин ми не дајемо повода да се разуме да су они заједничари Божанске природе и не приписујемо им част поклањања које приличе само Божанској слави и сили, већ показујемо своју љубав према њима."²¹ У дотичне сврхе и бивају коришћене њихове иконе путем њиховог духовног гледања, а које потврђују оно што су хришћани путем слушања примили из Светог Писма, поводом чега Герман наставља тумачење овако:

„На овај начин се иконе припремају, не зато да би поклоњење Духом и истином, које приличи недостижном и недоступном Божанству, ми приносили рукотвореним иконама, или делима људских руку, или уопште створењима Божјим видљивог или невидљивог света, већ да би посредством ових ликова-икона изразили нашу љубав, коју ми праведно негујемо према истинитим слугама Бога нашег, како би и самим посредством добрих дела и противљењем страстима постали подражаваоци њихове храбрости и љубави према Богу."²²

Будући да је сам Господ извршио чудесно дело нашег спасења, удеоничарење у истом бива могуће и посредничким молитвама светих угодника Божијих. С обзиром на то да је Пресвета Богородица најусрднија молитвеница која се мајчински моли за хришћане, при чему и остали свети приносе заступничка мољења, Свети Герман наглашава:

²⁰ 'Επιστολή Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων, PG 98, 157D–160A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 244.

²¹ 'Επιστολή Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων, PG 98, 160B; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 244.

²² 'Επιστολή Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων, PG 98, 160CD; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 245.

„Свима Светима ми узносимо почаст и приносимо појање као нашим саслужитељима, који имају нама подобну природу, али су постали Богу угодни... добивши од Њега узвишену смелост и блаженство и удостојивши се благодати да се моле за нас Њему зарад добротина и исцељења... призивањем Бога нашега.”²³

Упоредо са тим, цариградски патријарх јасно разликује многобожачко поклоњење идолима у односу на хришћанско иконопоштовање. Наиме, поштовање и прослављање многобожачких богова, сходно Герману, „путем приношења жртава састоји се у томе што се чине блудочинства (αἱ πορνείαι) а не уздржање, показују се све врсте непристојности и, мало је рећи, произносе се стидне и богохулне речи,”²⁴ док код хришћана „иконе Светих мужева су нешто друго, као пример храбрости, изображење достојно поштованог и добродетељног живота и побуда за ревновање у прослављању Бога, коме су они угодили у садашњем животу.”²⁵ На овај начин је Свети патријарх разложно оповргавао неосноване оптужбе иконобораца да је иконопоштовање, према њиховом становишту, идолопоклонство те да хришћани то треба да избегавају.

3. Иконологија Светога Германа Цариградског

Иконопоштовање је један од начина исказивања поштовања Богу и Светима путем медијума, односно иконе. Следствено, Свети Герман помиње да при савршавању Свете Литургије верни прислужују светлост (кандила и свеће), те узносе мирис тамјана испред икона, при чему истиче: „Нека никога не саблазни и то што пред иконама Светих ми чинимо осветљавање и благомирисно кађење. Такво вршење у част Светих осмишљено је у симболичном смислу, зато што они своје упокојење имају у Христу, и част која се њима указује односи се на Њега.”²⁶ Одмах потом се позива на Светог Василија Великог који

²³ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων, PG 98, 161AB; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 245.

²⁴ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 172B; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 253–254.

²⁵ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 172BC; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 253–254.

²⁶ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 184B; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 259.

јасно говори да „част која се указује Светима – њима као служитељима, служи као доказ наше љубави према заједничком Владици. Чулни огањ је символ нематеријалног (невештаственог) и божанског давања светлости, а мирисно кађење је символ (знамење) најчистијег и свецелосног надахнућа и преиспуњења Светог Духа.“²⁷

Говорећи на предочени начин о иконама, Свети Герман поред иконолошког сажето објашњава и поучно-педагошки карактер иконе. Дакле, када се верници сабирају у храмовима на молитву, они прослављају Бога појањем, химнама, читањем, али и доличним поклоњењем пред иконама Господа Исуса Христа, Пресвете Богородице и Светитеља. Поврх свега, иконе имају велику улогу у духовном животу, јер утврђују и јачају веру оних који немају богословско образовање о библијским причама, Светим тајнама и догматима вере, па се путем иконописаних сцена и личности поучавају и изграђују у тајни вере и врлинском животу.

Такође, богослужбена или литургијска димензија иконопоштовања је веома значајна и услед опитно-практичних разлога. Према Германовом сагледавању, нарочито је драгоцено имати иконе због оних који нису у стању да се уздигну на највише висине духовног созерцања, већ имају потребу за неким видљивим прихватањем онога што слушају. Тајна која је од века скривена у Богу усваја се, не само посредством слуха (Рим. 10, 17), односно проповеди, како запажа апостол Павле, већ се преноси и посредством гледања и силно потврђује непобитну чињеницу да се Бог јавио у телу. Иконе Светих подвижника такође помоћу гледања оснажују хришћанску веру која бива укрепљавана и чулом слуха. Зато смо дужни, примећује Свети Герман, да „кроз живописно изображавање Светих мужева подсећамо се њихових живота и подражавамо њихову веру, како учи апостол (Јевр. 13, 3).“²⁸

Поштовање светих икона је неутуђиви део црквеног предања. Када ово појашњава цариградски архипастир, он наводи речи Светог Василија Великог из IV века који каже: „Што проповедана реч предаје преко слуха, то живопис показује ћутећи кроз подражавање.“²⁹ Иконе, с друге стране, на очигледан начин побијају учење неких јеретика – конкретно *докеџа* – који су учили да оваплоћење Христово није било стварно, већ привидно, те Свети Герман с тим у вези каже:

²⁷ 'Επιστολή Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 184BC; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 259.

²⁸ 'Επιστολή Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 172C; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 254.

²⁹ 'Επιστολή Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 172D; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 254.

„Изображавати лик Господњи на иконама у Његовом телесном виду последује и за изобличавањем празне јеретичке представе, као да Он уистину није био човек.”³⁰ Неоспорност богослужбене функције иконе још од самог устројства Цркве, односно поштовање иконе Господа Исуса Христа, Богородице и Светитеља, потврђује и писано црквено предање путем одлука помесних и васељенских сабора, о чему Свети патријарх вели: „Такво предање су примили пређашњи предстојатељи најсветијих Цркава и нису наишли ни на какву препреку.”³¹ Када су пак, после завршетка прогона хришћана за Цркву уследиле повољније историјске околности, те настале боље прилике, према Герману, „и вера се смело свуда снажила, тако су до самог нашег поколења одржавани Васељенски сабори који су донели каноне (правила) и у многим својим одлукама и учење које се тиче икона.”³²

Надаље, цариградски првојерарх наводи и неке конкретне примере који недвосмислено потврђују претходно изложено. Тако, примера ради, помиње Светог Григорија Нисијског који, у једној својој беседи о старозаветном патријарху Авраму, истиче да је повест о приношењу Исаака на жртву била представљена на живописној слици (ἐν ζωγραφίαις διδάσκει).³³ Штавише, поштовање икона је било распрострањено у целокупној Цркви, на свим географским просторима где се хришћанство ширило и проповедало, како уосталом говори и сам цариградски архипастир: „И не само у малим и незнатним градовима утврдио се тај обичај, него се може рећи у скоро свим земљама и у најзначајнијим и престоничким Црквама.”³⁴

При самом завршетку *Посланице Томи Клавдиу* њољском, Герман сажето помиње и чудотворне иконе које и тада постоје у Цркви. Поврх свега, Он даје и упутства како се треба односити према чудотворним иконама. У складу са тим, он излаже следеће речи: „Главно је то што је Бог кроз различите иконе савршавао чудеса, о којима бројни желе много да говоре. На пример, даривао је исцељење болнима – што смо и сами доживели, – тако исто и избављење од сабла-

³⁰ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 183B; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 254.

³¹ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 173D–176A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 255.

³² Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 176A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 255.

³³ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 176C; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 255.

³⁴ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως, PG 98, 176BC; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 255.

зни, – што се често догађало људима у сну.”³⁵ Исто тако, цариградски патријарх наводи и конкретан пример онога што се догодило у Созопољу Писидијском. Тамо је, како он вели, Свенепорочна Богородица из својих дланова изливала млазеве мира (тоῦ μύρου), истичући да „о том чуду многи сведоче.”³⁶

Претходно поменутом примеру Свети Герман придодаје важну напомену која гласи: „Ако се сада не догађа ово чудесно дејство од поменуте иконе, то не значи да не треба веровати ономе што је раније било.”³⁷ Он, потом, наводи и више примера из *Дела айџџолских*, то јест казивања Светог апостола и Јеванђелиста Луке који бележи више чуда као пројаве дарова Духа Светога. Наиме, сама сенка Светог апостола Петра давала је исцељење немоћнима, док је убрус апостола Павла такође исцељивао немоћне по вери њиховој у Бога, кога им је он проповедао.³⁸ Општепознато је да је Господ много пута пројављивао своју чудотворну благодат и кроз мртве предмете, а што се напослетку исто догађало и са иконама. Цариградски архипастир је у вези са тим нагласио да нису све иконе биле извор исцељења (добročинства) за вернике, већ само иконе Светих или самог Господа, на основу чега он закључује да чудесна исцељења не бивају сама по себи, већ само ради благодати Божије (ἐκ μόνης τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριτος).³⁹

Коначно, на основу излагања Светог патријарха града Константинопоља јасно је да је извор благодати сам Бог Који чини чуда, како преко својих служитеља, тако и преко свештених предмета, међу којима су и иконе. Чуда, дакле, бивају дарована, то јест пројављивана (ἀποδείκνυμι). Сажето казано, то значи да Онај који дарује благодат јесте Бог, јер само Он може пројављивати исту, што непрестано и чини по Својој љубави. Стога, икона сама по себи није извор благодати, већ само средство или посредник приликом даривања благодатних дарова вернима.

³⁵ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 185A; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 260.

³⁶ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 185B; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 260.

³⁷ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 185B; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 260.

³⁸ Види: Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 185BC.

³⁹ Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως, PG 98, 185C; српски превод у: Р. Поповић, *Васељенски сабори 2*, 260.

Закључак

Свети Герман Цариградски јесте један од зачетника богословља о светим иконама, односно православне иконологије. То се врло јасно може закључити на основу претходно поменутих посланица, упућиваних у тренуцима настанка и ширења јереси иконоборства. Цариградски првојерарх излаже у њима богословско тумачење иконопоштовања на основу вере и релевантног предања, које је присутно од самог устројства Цркве. Управо на Германа се позивају и потоњи богослови и црквени Оци, који су чак претрпели различита мучења и страдали у прогонству током вишедеценијског трајања ове јереси, а која се на неки начин задржала и после Седмог Васељенског сабора (787. године). Поменута јерес је коначно побеђена 843. године када је истовремено формулисан, усвојен и званично обнародован Синодик православља,⁴⁰ у Прву недељу Велике четрдесетнице. У складу са тим, треба истаћи да се Оци Седмог Васељенског сабора⁴¹ у својим дискусијама и полемикама позивају на Светог Германа и његово богословље о иконама. Поврх свега, његово богословско дело је увек актуелно и неизоставно у црквеном предању и у наше доба.

Прилог

Одломак из *Ороса вере*
Седмој Васељенској сабора о Светим иконама:

„И укратко говорећи: ми се неизменљиво држимо свих заветаних нам писаних и неписаних предања, од којих је једно и изображавање иконичног живописа, јер историји јеванђелске проповеди, ради потврђивања истинитог, а не привидног очовечења Бога Слова, и служи једнакој истоветној користи, пошто ствари које једна на другу указују, очигледно да имају

⁴⁰ Синодик који се чита у Недељу православља, превод са грчког језика јеромонах Атанасије Јевтић. Допуњену верзију текста видети у: Р. Поповић, *Седми васељенски сабор – одабрана докуменџа*, 175–178.

⁴¹ „Одлука Светог и великог сабора васељенског – другог у Никеји”, J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Т. XIII, 373–380; српски превод у: Р. Поповић, *Седми васељенски сабор – одабрана докуменџа*, 151–154; „Орос вере Седмог васељенског сабора у Никеји”, превод са грчког јеромонах Атанасије Јевтић, у: Р. Поповић, *Седми васељенски сабор – одабрана докуменџа*, 155–157.

и узајамне појаве. Пошто је све то тако, ми идући царским путем и следујући богонадахнутом учењу Светих Отаца наших и предању Саборне Цркве – јер знамо да је то предање Светог Духа који обитава у њој – одређујемо са сваком пажњом и тачношћу: да се упоредо са знамењем часног и животворног Крста постављају и Свете иконе – ако су оне урађене од боја и мозаика и другог материјала – у светим Божјим црквама, на свештеним сасудима и одежама, на зидовима и даскама, или у кућама и путевима; и то иконе Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа, или Пречисте Владичице наше Богородице, и часних Анђела, и свих Светих и преподобних мужава. Јер, уколико се оне стално посматрају у ликовним изображењима, утолико се и они који их гледају покрећу ка жељи и подражавању самих оригинала. И да се овим иконама одаје целивање и почасно поклоњење (τιμωτικήν προσκύνησιν), али не истинско служење (λατρεία), које приличи, по вери нашој само Божанској природи, већ да као што знамењу часног и животворног Крста и Светим јеванђељима и осталим свештеним утварима, тако и у част ових чинимо принос тамјана и свећа, као што је то био обичај и код древних хришћана. Јер част која се одаје икони прелази на прволик-првообраз, и ко се поклања икони, поклања се личности која је на њој изображена.

И тако ми одлучујемо, да оне који се усуде да другачије мисле или уче, или, по примеру поганих јеретика да презиру црквена предања и измишљају неке новине, или одбацују нешто од онога што је Цркви предато: Јеванђеље, или знак Крста, или живопис икона, или Свете мошти мученика; или злобно и подло да би порекли нешто од узакоњених предања Саборне Цркве, или да се као профаним служе свештеним сасудима или часним манастирима – за такве, ако су епископи или клирици, наређујемо да се свргну; ако су монаси или мирјани, да буду одлучени...”

* * *

Библиографија

Извори:

- Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον Συνάδων. PG 98. 156C–161D. – J. D. Mansi. *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. T. XIII. Paris–Laipzig 1901–1927. 100–105.
- Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Θωμᾶν ἐπίσκοπον Κλαυδίουπόλεως. PG 98. 164D–188C. – J. D. Mansi. *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. T. XIII. Paris–Laipzig 1901–1927. 108–128.
- Деяния Вселенских Соборов. Т. 4. Санкт-Петербург. Воскресение. 1996.
- „Житие святого отца нашего Германа, архиепископа Константинопольского”. У *Жития святых на русском языке*. изложенные по руководству Четьих-Миней свт. Димитрия Ростовского. 12 кн., 2 кн. доп. М. Моск. Синод. тип., 1903–1916. Т. IX. Май. День 12.
- Свети Јован Дамаскин. „Апологетска слова против опадача светих икона”. превео са грчког Амфилохије Радовић. *Градац*. 82, 83, 84 (1988): 12–29. – В. Kotter. *Die Schriften des Johannes von Damaskos* 3. Patristische Texte und Studien 17. Berlin – New York. Walter de Gruyter. 1975.
- Ἰωάννης Ζωναράς. *Επιτομή Ιστοριών*. Τόμος Β΄. Ἰορδάνης Γρηγοριάδης (επιστ. επιμ.). Ἰορδάνης Γρηγοριάδης (μτφρ.). *Κείμενα Βυζαντινῆς Ἱστοριογραφίας* 5. Αθήνα. Εκδόσεις Κανάκη 1998.
- Јустин Архимандрит Поповић. *Житија Светијих за мај*. Београд. 1974. 325–330.
- „Одлука Светог и великог сабора васељенског – другог у Никеји”. превод са грчког Р. Поповић. У Протојереј Радомир В. Поповић. *Седми васељенски сабор – одабрана докуменџа*. књига 1. Београд. 2011. 151–154. – J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. T. XIII. Paris–Laipzig. 1901–1927. 373–380.
- „Орос вере Седмог васељенског сабора”. превео са грчког јеромонах Атанасије (Јевтић). У Протојереј Радомир Поповић. *Седми васељенски сабор – одабрана докуменџа*. 155–157.
- Протојереј Радомир В. Поповић. *Васељенски сабори: ђеџи, шеџи и седми – одабрана докуменџа*. књига 2. Београд. 2014.
- Преподобни Теодор Студит. „Писмо Платону своме духовном оцу о поштовању икона”. превод са грчког јеромонах Атанасије (Јевтић). *Градац*. 82, 83, 84 (1988): 29–31. – Θεοδώρου Στουδίτου. Ἐπιστολὴ πρὸς Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ πατέρα περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων. PG 99. 500A–505C.
- Θεοδώρου Στουδίτου. *Sermo XV. Post Praecursoris memoriam. Dogmatica de sanctorum imaginum cultu et adoratione*. PG 99. 528D–530B. – Преподобни Теодор Студит. *Монашка љравила*. превод са грчког протојереј Радомир Поповић. Београд. 2017. 145–147.

- Θεοδώρου Στουδίτου. *Sermo XXIX. De gratiarum actione, deque adorande Christi imaginis doctrina, ac fratris Thaddaei confessione*. PG 99. 547C–548D. – Пре-подобни Теодор Студит. *Монашка љавила*. 143–145.
- „Синодик који се чита у Недељу православља”. У Протојереј Радомир Поповић. *Седми васељенски сабор – одабрана докуменџа*. 175–178.

Литература:

- Augé, Isabelle. „L’ambassade de Nersès Lambronatsi à Constantinople (1197)”. У *L’Église arménienne entre Grecs et Latins: fin XIe-milieu XVe siècle*. dans Isabelle Augé et Gérard Dédéyan (dir.) Paris. Geuthner. coll. «Orient chrétien médiéval». 2009. 49–62.
- Auzépy, Marie-France. *L’Iconoclisme*. Paris. Presses universitaires de France. 2006.
- Barbe, Dominique. *Irène de Byzance: la femme empereur 752–803*. Paris. Librairie Académique Perrin. 1990.
- Болотов, Василије Васиљевич. *Историја Цркве у љериоду Васељенских сабора*. превод са руског Ђорђе Лазаревић. Краљево. 2006.
- Bury, J. B. *A History of the Later Roman Empire*. Cambridge University Press. 2015.
- Γεδεών, Μανουήλ Ι. *Πατριαρχικοί Πίνακες: Εἰδήσεις ἱστορικαὶ βιογραφικαὶ περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως: ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρι Ἰωακείμ Γ’ τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης, 36–1884*. Ἐν Κωνσταντινούπολι. Lorenz & Keil. 1885.
- „Герман I, патриарх константинопольский”. У *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона*: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб. 1890–1907.
- „Герман I”. У *Православная энциклопедия*. Т. XI (Георгий–Гомар). Москва. 2006. 254–260.
- Grumel, Venance. *Traité d’études byzantines*. Vol. I: La chronologie. Paris. Presses universitaires de France. coll. «Bibliothèque byzantine». 1958.
- Gero, Stephen. *Byzantine Iconoclasm during the Reign of Leo III, with Particular Attention to the Oriental Sources*. Louvain. Secrétariat du Corpus SCO. 1973.
- Grabar, André. *L’Iconoclisme byzantin. Le dossier archéologique*. Paris. Collège de France. Fondation Schlumberger pour les études byzantines. 1957.
- Gross, Ernie. *This Day in Religion*. New York. Neil-Schuman Publishers. 1990.
- Encyclopaedic Prosopographical Lexicon of Byzantine History and Civilization* (Bd. 3: Faber Felix – Juwayni, al). Alexios G. Savvides, Benjamin Hendrickx (Hrsg.). Brepols Publishers. Turnhout. 2012.
- Илић, Живко Ј. *Црква и Византија у иконоборачкој кризи*. Београд. ИП Филип Вишњић. 2020.

- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους – Τόμος Η' – Βυζαντινός Ελληνισμός – Μεσοβυζαντινοί Χρόνοι*. Αθήνα. Εκδοτική Αθηνών.
- Lawler, Jennifer. *Encyclopedia of the Byzantine Empire*. McFarland. 2011.
- „Leo III”. У *The Oxford Dictionary of Byzantium*. Т. II. ed. A.P. Kazdhan. New York–Oxford. 1991. 1208–1209.
- Lévy, Isabelle. *Pour comprendre les pratiques religieuses des juifs, des chrétiens et des musulmans*. Paris. Presses de la Renaissance. 2010.
- Mango, Cyril. „Historical Introduction”. У *Iconoclasm – Papers given at the Ninth Spring Symposium of Byzantine Studies*. A. Bryer and J. Herrin (eds.). Birmingham. Centre for Byzantine Studies. University of Birmingham. 1975. 1–6.
- Острогорски, Георгије. *Историја Византије*. Београд. Просвета. 1969.
- Plank, Peter. „Germanos I”. У *Lexikon für Theologie und Kirche*. Bd. 4. 3. Auflage. Freiburg 1995. 532.
- Сидоров, Алексей. *Святитель Герман I Константинопольский*. <http://pravoslavie.ru/131293.html>. Приступљено: 10.11.2023.
- Σταυριανός, Κυριάκος Σ. *Ο Άγιος Γερμανός Α΄ ό Όμολογητής Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως: Βίος – έργα – διδασκαλία*. Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Σχολή Θεολογική. Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας. 1998.
- Stein, Dietrich. „Germanos I”. У *Lexikon des Mittelalters* (Band 4. Artemis & Winkler). München/Zürich. 1989. 1344f.
- Treadgold, Warren. *A History of the Byzantine State and Society*. University of Stanford Press. 1997.
- Finlay, George. *The Later Byzantine Empire*. Merkaba Press. 2017.
- Hahn, Josef. „Germanos I. Homologetes”. У *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*. Band 2. München. 1976. 40.
- Herrin, Judith. *Women in Purple: Rulers of Medieval Byzantium*. London. Phoenix. 2001.
- Hoyland, Robert G. *Seeing Islam As Others Saw It: A Survey and Evaluation of Christian, Jewish and Zoroastrian Writings on Early Islam*. Princeton. 1997.
- Carr, John. *Fighting Emperors of Byzantium*. Pen and Sword. 2015.
- The Cambridge Ancient History, Vol. 14: Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425–600*. Cameron Averil, Ward-Perkins Bryan and Whitby Michael (eds). Cambridge. Cambridge University Press. 2000.
- Cheynet, Jean-Claude. *Le Monde byzantin. Tome II: L'Empire byzantin (641–1204)*. Paris. Presses Universitaires de France. 2006.

Примљено: 10. 11. 2023.

Одобрено: 30. 11. 2023.

Protopresbyter-staurophor Radomir Popović

University of Belgrade

Orthodox Theological Faculty

SAINT GERMANUS I PATRIARCH OF CONSTANTINOPLE AS ICONOLOGIST

Summary: *This article is a presentation of the iconological teaching of the Patriarch of Constantinople, Saint Germanus I, one of the originators of the theology of Holy Icons, i.e. Orthodox iconology, based on his three epistles that he had sent at the time of the origin and spreading of the heresy of Iconoclasm. Deeply rooted in faith and traditions, St. Germanus I presents in the midst of Iconoclasm the Eastern Orthodox theological interpretation of icons and advocates the icon veneration.*

Later theologians and Church Fathers, who even suffered and died in exile during the decades-long duration of this heresy, which somehow resurrected after the Seventh Ecumenical Council (787), were also referred to him as Patriarch and iconologist, only to be finally suppressed and defeated in 843, when had been adopted by the famous Synodicon of Orthodoxy, on the First Sunday of Great Lent. The Fathers of the Seventh Ecumenical Council refer in their discussions to the writings of Saint Germanus I and his theology of icons.

Keywords: *The Eastern Orthodox Church, icon, iconoclasm, Germanus I of Constantinople, iconology.*